

A magyar gazdasági modell

2013 június 23. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Igen, a magyar állam lépten-nyomon beavatkozik. Teljes mértékben igazuk van azoknak, akik szerint ez szembemegy azokkal az értékekkel, amelyek kétszáz éve naggyá tették Európát. Csak éppen abban nincs igazuk, hogy Európa ma ugyanaz lenne, mint kétszáz évvel ezelőtt.

Kétszáz éve kísért a gondolat, hogy a magyarságnak különös, rendkívüli szerepet szán a sors, kelet és nyugat

határán nekünk kell kiküszködnünk magunkból valami világra szóló teljesítményt, amellyel továbblendíthetjük a történelem elakadt kerekét. Kimondva-kimondatlanul ez épp úgy hozzátartozik nemzeti önképünkhöz, mint a balsors és elbukásukban nagyszerű forradalmaink emléke.

A gondolat nem alaptalan. És nem csak azért, mert a sors minden magát a feladatnak nekiszánó nemzetnek fontos szerepet juttat. Hanem azért is, mert valóban két nagy világtérképmezés határán megtelepedvén egyedülálló lehetőségünk van arra, hogy önmagunkban új minőségű békítjük össze a kettőt – persze arra is, hogy a kettős vonzás szétszakítva sodorja bénultságba nemzetünket. Abban a korban élünk, amikor mindkét hatás egyszerre ér bennünket, új minőségek vannak születésben, miközben megosztottságunk is új mélységeket váj közénk.

Legalábbis európai léptékű kérdés, hogy mi magyarok melyik irányba haladunk tovább. Senki számára nem lehet kétséges, hogy Európa válaszút elött áll, egyre több remény bizonyul csalfa illúzióknak, és a jövő egyre bizonytalanabb. A földrész vezető politikusai a napi ügyek kezelésével vannak elfoglalva, a távlatos gondolkodás szinte egyiknek sem sajátja. Pedig a jövő víziója nélkül a jelen problémáira sem lehet megoldást találni. Nem arról van szó, hogy az egyedül lehetséges jövőt kell felrajzolni – ez nem is lehetséges, az utópiák végül mindig tévedésnek bizonyulnak. De hosszú távra szóló gondolkodás nélkül nincs megoldás a jelen problémáira sem.

Ahhoz, hogy a jövőről megtudjunk valamit, a jelen kell helyesen értelmeznünk. Ahhoz pedig, hogy a jelen folyamatait megértsük, szükséges, hogy ha csak röviden is, de történelmi léptékű visszatekintést tegyünk az időben. Az emberi civilizáció centruma az elmúlt évezredek során hosszú vándorutat tett meg, amíg a középkorban Nyugat-Európába érkezett, és ott egy évezredre meg is állapodott. E megállapodás nem jelent mozdulatlanságot, természetesen a középkornak is megvoltak a maga szellemi és gazdasági forradalmi, de a társadalmi struktúra majd ezer éven át alapvető változások nélkül is alkalmasnak mutatkozott a civilizáció bűvölgésére megújuló fenntartására.

A szélesebb értelemben vett Nyugat-Európa történelme jól ismeri a 13-iktól a 18. századig tartó változatlanság időszakát – generációk sora élte ugyanazt az életet, amelyet elődei és utódai.

E változatlanság mélyén, a jelen felszíne számára láthatatlanul persze hatalmas civilizációs kéregmozgások zajlottak, amelyek látványosan pattantak ki a francia forradalom földrengésében. Az igazi változást azonban nem ez, hanem egy új világtérképmezés hozta el, amelynek számos megnyilvánulása közé tartozott sok más mellett az ipari forradalom, az urbanizáció, a politikai pártokra alapozott parlamentarizmus, a közoktatás, az egyén szabadságának felértékelődése, a kultúra és a sajtó tömegesedése, a törvény előtti egyenlőség gondolata, és a feltalálásnak, mint a problémamegoldás új megközelítésének feltalálása. Mindez együtt a korábbiaknál sokkal sikeresebb és hatékonyabb társadalmi szerkezetet eredményezett, és ha voltak is csoportok és rétegek, amelyek vesztesei lettek a fejleményeknek, Nyugat-Európa lakosainak egyre nagyobb hányada élt érezhetően jobb minőségű életet, mint a szülei.

A 19. század Nyugat-Európa, vagy most már tágabban felfogva Európa aranykora volt, efelől semmi kétség. A gyarapodás évszázada volt ez, a szellemi és anyagi gyarapodásé egyaránt. Karl Marx az értéktöbblet fogalma segítségével világosan leírta, miként ment ez végbe, meghatározta a vagyon keletkezésének mechanizmusát, és nem igazán róható fel neki, hogy a jelen helyes elemzése után a jövőt, mint szinte minden utópia, toronyiránt, az akkori jelen folyamatait egyenes vonallal meghosszabbítva képzelte el. Az értéktöbblet mindenestre addig soha nem látott bőségben jött létre, és Európa úgy emelkedett a világ urává, hogy saját polgárainak boldogságszintje is rohamosan emelkedett.

A társadalmi kéregmozgások azonban, akár a földgolyó hatalmas lemezei, soha nem állnak meg. Miközben a 19. század végére Európa szelleme, gazdasága és katonai ereje dübörögve robogott új, a történelemben addig soha nem látott magasságok felé, a mélyben fenyegető folyamatok indultak meg. Marx tévedett, nem a kizsákmányolt, kismizett proletár kapott öntudatra, sokkal inkább a spanyol filozófus, Ortega y Gasset kifejezése: a tömegek lázadása írja le azt, ami bekövetkezett. A tömeg volt az, munkásostul, parasztostul, kispolgárostul, amely fellázadt az ellen, hogy mindenben az elit dönt, hogy az elit kultúráját kell fogyasztania, az elit mintáit kell követnie.

Ennek a lázadásnak nem a nincstelenség, ellenkezéleg, a lassú gyarapodás volt a főanyaga: noha az egyes embereknek csak kevés szabadon elkölthető pénzük volt, a tömeg együttesen mint hatalmas vásárlóerő jelent meg a színen, és a tőkés, saját profitérdekeit szem előtt tartva gondolkodás nélkül állt a vásárlóerő szolgálatába.

A tömeg először javakat akart, megkapta; utána szája íze szerinti kultúrát akart, megkapta azt is; végül politikai hatalmat is akart – és a hataloméhes politikusoktól megkapta a hatalom illúzióját. Íme a bolsevizmus és a náciizmus forrásvidéke, ahonnan kiáradt a világra. Súlyos tévedés azt hinni, hogy náci csak Németországban, bolsevikok csak Oroszországban voltak. Az egész európai civilizációt megfertőzte ez a kétféle, de közös testvér-eszmeszörnyeteg. A tömegek mindenütt lázadtak, és csupán a történelmi kényszerpályák azok, amelyek egyes államokat az ezen lázadás hullámhegyén feltámadó diktatúrák karjaiba löktek, míg másokat megőriztek a demokrácia számára. Az angoloknak is megvoltak a maguk náciái és bolsevikjai, a franciáknak is.

A második világháborúban Európa megívta a maga újabb, sokadik vallásháborúját, ezúttal a tömegek lázadása ellen, és a liberális piacgazdaság a bolsevizmus segítségével legyőzte a nemzetiszocializmust.

A 18. század utolsó harmadában kiforrott nyugat-európai világértelmezés, ha az ördöggel cimborálva is, ha egész népeket annak átengedve is, ha az új világhatalom, az Egyesült Államok segítségével is, de kiállta a próbát. Francis Fukuyama a berlini fal leomlása után írta meg világhírű tévedését a történelem végéről (melyben az emberiség, megszabadulva a szovjet birodalomtól, ím behajózott a liberális piacgazdaság örök révébe), Nyugat-Európa azonban már 1950-ben mélyen hitt benne, hogy a kör bezárult, a történelem beteljesült, és létrejött az a társadalmi berendezkedés, amelynél alapvetően jobb el sem képzelhet?

Adam Smith, a nyugati világ talán legnagyobb hatású gondolkodója 1776-ban megfogalmazta a „láthatatlan kéz” elméletét (ne az állam kormányozza a gazdaságot, hanem a kereslet és kínálat közötti spontán, „láthatatlan” viszonyok), és úgy látszott, hogy ez a kéz végső győzelemre vezet a most már euroatlanti civilizációt.

A társadalmi kéregmozgások azonban természetesen most sem álltak meg. A felszínen megint sokáig nem volt látható, ami a mélyben zajlik, de az a feltételezés, hogy most már odalent is nyugalom van, súlyos tévedésnek bizonyult. Sokáig úgy tűnt, hogy a kihívás kívülről érkezik, az arab világ, Kína, India felől. Ettől azonban Európa sokáig nyugodtan alhatott. Az arab vagy inkább iszlám kihívás, egyes megnyilvánulásai bármily látványosan tragikusak is, legföljebb megkarcolni tudta eddig az euroatlanti társadalmi építményt, Kína nem mutatkozik támadónak, India még nem elég erős.

A fenyegetés belülről jön. E fenyegetésnek csupán elrengése az a pénzügyi válság, amely emberek millióit tette földönfutóvá, és amely nemzetek mindennapjait keseríti meg.

A java még csak most jön. A fenyegető igazi, mélyre ható válságnak csupán az egyik neve a globalizáció, és nem is a legalkalmasabb neve. Valójában ismét kétféle szörnyeteggel állunk szemben. Az egyik a civilizációnknak az a képessége, amellyel képes tökéletesen kijátszani, önmaga ellen fordítani a láthatatlan kezét.

A másik az a jelenség, hogy a ráció maga alá győzte a hitet. Nézzük először az utóbbit. Az emberi gondolkodás egyik alapformája a hit – nem egyik vagy másik vallás hittételeinek feltétlen elfogadása (és a másikénak elutasítása), hanem az a meggyőződés, hogy a dolgok végtelen bonyolultságát egészében átlátni nem lehet,

bizonyos dolgokat, köztük alapvető fontosságúakat is az ember elfogad úgy, ahogy generációk továbbörökítik. Mi több, nemcsak elfogad, hanem azonosul is velük, hagyja, hogy meghatározó döntéseiben szerepet játszanak – jelentős részben az egész életét rájuk bízva.

A felületes szemlélő azt hihetné, hogy a hit az, amely merev keretek közé szorít, és a ráció segít rugalmasan alkalmazkodni a valósághoz. Ezzel szemben az igazság az, hogy mindig a ráció, az ész az, amely érintő irányban kivágódik a valóság gomolygásából (ekképpen el is hagyva azt), a hit, az érzés ezzel szemben követi annak kanyargó felületét. Az ész mindig toronyiránt próbál haladni, a hit tapogatózva, kerülgetve az akadályokat.

Azzal, hogy Európa hátat fordít a hitnek, és a rációra, saját eszére bízva magát, elvesztegeti saját önfenntartó erejét. A legtöbb európai ország a demográfiai szakadék szélén tántorog, és még csak tudomást venni sem hajlandó erről a tényről. A ráció erőszakos szektái, cinikus haszonlesői és élveteg életélvezői rendeznek országos és nemzetközi hecceket meglegokról és női egyenjogúságról, miközben a családba, a gyerekbe, a következő generáció iránti felelősségbe vetett hit romokban, és már ma sem látható, hogyan lehet majd elkerülni a rohamosan előregedő társadalmakat fenyegető gazdasági összeomlást.

A ráció nem tud mit kezdeni a nemzettel, a hazával, számára az csak rög, amelyhez nem hajlandó kötni magát. A ráció gúnyosan röhög a nemzetek Szózatain, gúnyosan röhög azokon, akiknek a himnuszuk hangja könnyeket csal a szemükbe.

A gúny nem eredménytelen: Európai fiai és lányai közül egyre többen hagyják el hitüket a nemzetükhöz tartozásukban, és lesznek – nem európai polgárokká, hanem keseren hazátlanná, idegenek közt sodródókká. Miközben új népek foglalnak itt új hazát maguknak, hozván magukkal a maguk kultúráját. Az ő hitük pedig erősebb, mint a kőfal, amellyel már az ő Európájukat kerítik.

A rációtól idegen a szolgálat gondolata. A hit arra tanít, hogy minden embernek szolgálata van, minden ember, még a szellemileg sérült is munkása a Mindenségnek, és az élete akkor értékes, ha kifelé, a többiek felé irányul. A ráció ezt a felfogást még értelmezni sem tudja, a Mindenség szolgálata számára nem racionális.

A hit nem fél az elit fogalmától, mert tudja, hogy létezik mértékadó, szolgáló elit – emelkedjenek hát ki a legjobbak, hogy a legtöbb teher jusson nekik. A ráció tagadja az elitet, amely azért így is létrejön, de nem szolgáló, hanem habzsoló lesz, a habzsolásban adva mintát a fellázadt tömegnek.

A ráció a sajátos életformákkal sem tud mit kezdeni. A rációt, amely büszke önállóságára, megalapozott döntéseire, valójában a vágyak vezetik az orránál fogva. A mi korunk a kitenyészített vágyak kora, profitérdekek teremtenek azelőtt soha nem létezett vágyakat, hogy azok az irányított fogyasztásban keressenek kielégülést.

A világméretű veszély abban rejlik, hogy a globalizált értékesítés az egész világ számára standardizált vágyakat ébreszt, hogy azokat standardizált, ezért hatékonyan termelhető árukkal elégítthesse ki. A 18. század előtt minden nép sajátos vágyakat követett, a maga életformájának koordinátái között élte az életét, minden egyén azon belül jutott előre vagy maradt hátra, ambíciói és képességei szerint.

Minden életforma felkínálta az elégedett élet saját vágyképét: az egyik országban a protestáns, puritán gyarapodást, a másikon a szemléletűséget, a harmadikban a békés földművelést, a negyedikben a tisztaság iparosságát, a nomád állattartást vagy éppen a mészéleletet. A globalizáció a vágyaknak ezt a sokszínűségét lesöpörte az asztalról, és az egész világot a nyugat-európai, majd az amerikai, megszerzendő tárgyakban kifejeződő vágyakkal oltotta be – anélkül, hogy az annak kielégítésére alkalmas társadalmi szerkezetet is nyújtotta volna mellé.

És itt lép működésbe a nyugat-európai piaccgazdaság egyik súlyos torzulása. A hitel eredetileg kettős funkció ellátására született: a segítségével el lehetett választani az értékesítés helyszínét a kifizetésétől (a szövetet Firenzében adták el, és Genovában vették fel az árát), másik funkciójában pedig segítette megkeresni a tőke leghatékonyabb működési formáit (a bank összegyűjtötte a betéteket, és kikölcsönözte a vállalkozóknak). A hitel mindkét esetben a gazdaság részese, így értette Széchenyi is, amikor nagy hatású művét közreadta.

A modern gazdaságban azonban a bankok sokkal hatékonyabb, nagyobb nyereséggel kecsegtető tevékenységre találtak: a javak megszerzésére vágyó lakosságnak kezdtek fogyasztásra hitelezni, amivel kiszolgáltatták az embereket a konjunktúra-dekonjunktúra árapályának. Dagály idején a fogyasztási hitel a gazdaságot is pörgeti, hiszen megneveli a fogyasztás – ám a kéréllhetetlenül bekövetkező gazdasági apály során a rendszer automatizmusa

önerősít? módon mélyíti a válságot, ellehetetleníti az adósokat, és drasztikusan visszaveti a fogyasztást, ami a termelés válságát, a munkanélküliség megugrását hozza magával.

Ezek a válságok azonban még kezelhetők. A kisemberek belerokkannak, de a rendszer működik tovább. Az igazi baj akkor kezdődött, amikor az országok kezdték rendszeresen hitelből finanszírozni magukat. Ez a gyakorlat egy immár önjáró, önmagát tápláló szörnyeteg-mechanizmust segített életre. A hitel, amelynek egykor a t?ke hatékonyságának növelése volt a feladata, állami szint? értéktöbblet-elvonó eszközzé redukálódott.

Amíg csak az egyes emberek adósdotak el, az elvonás országokon belül maradt. De a folyamat itt nem állt meg. A politikusok, hogy megválasszák ?ket, utánamentek választóik vágyainak, és mivel a legtöbb ország nem volt képes a vágyott javak értékét megtermelni, államhitelből kezdték finanszírozni a szavazók vágyainak kielégítését.

Egyre több ország verte magát adósságokba, és ezzel az értéktöbblet-elvonás világméret? szintre emelkedett. A bajt katasztrófává növelte, hogy noha Európa országai különböző életformákat alakítottak ki az évszázadok során, a globális pénzügyi szerkezet ezt nem vette figyelembe.

A nyugat-európai gondolkodás szerint minden polgárnak megtakarítással kell rendelkeznie, és valóban ezt is teszik, az állam tehát a saját hitelfelvételét a bel? megtakarításokból finanszírozhatja. A dél-európai életnorma azonban nem megtakarító, az ottani államoknak tehát máshonnan, kívülr?l kellett hiteleket szerezniük.

Szereztek is, hosszú ideig szinte korlátok nélkül. Hogy megkönnyítsék a hitelfelvételt, saját gazdasági adataikat folyamatosan meghamisították, a nyugat nagy pénzintézetei pedig, noha pontosan tudták, hogy mi az igazság, szemet hunytak, mert a rendszer továbbm?ködtetése állt érdekükben. Így jött létre és teljesedett ki az a pénzügyi mechanizmus, amely a kamatokon keresztül az értéktöbbletet a szegény országokból a gazdagok felé áramoltatja mind a mai napig.

A Nyugat mindig is igyekezett elvonni az értéktöbbletet a világ többi részét?l. Az els? id?szakban, a földrajzi felfedezések korában ez egyszerű rablóhadjárat formáját öltötte, a felfedez?k kifosztották a területet, amelyet meghódítottak.

A rabolnivaló elfogytán a nyersanyagok mind szervezettebb kitermelése lett a cél, az egzotikus elefántcsonttól egészen a nehézfémekig. Hamarosan kiderült, hogy a bennszülött lakosság nem csupán olcsó munkaer?ként, hanem vásárlóként is felhasználható, megindult hát a perifériákon kitermelt nyersanyagokból a nyugati országokban megtermelt javak visszaszállítása, ezzel a módszerrel a profit többszörözése. A mechanizmus segítségével stabilizálódott az a folyamat, amely az értéktöbbletet a szegényekt?l a gazdagok felé, a szegény államoktól a gazdag államok felé terelte.

A hitel segítségével a rendszer min?ségileg új szintre emelkedett: az értéktöbblet elvonásához a termelésben való részvétel szükségtelessé vált. Ma már nincs szükség a klasszikus közgazdasági példafolyamatra: megtermelni a gyapotot Indiában, nadrágot sz?ni bel?le Angliában és visszaszállítva eladni az indiai gyapotmunkásoknak. Tökéletesen elegend? a pénz mozgatása – ráadásul pusztán virtuális pénzé, számítógépeken futó jeleké. De szükség van még valamire: hogy a pénzvilág maga határozhasson arról, kinek milyen kamattal ad kölcsönt, és kit?l milyen kamattal vesz fel hitelt.

Nézzünk egy konkrét példát. Minden ország nemzeti bankjának sok milliárd eurós/dolláros tartalékot kell képeznie, hogy a pénzvilág fel?l érke? spekulációs támadásokat ki tudja védeni. A legtöbb országnak erre saját pénze nincs, a gazdag országoktól vesz fel hitelt. De éppen mivel nincs elég saját pénze, a gazdaságát a pénzvilág sérülékenynek min?síti, és csak magas kamatra kap államhitelt, öt vagy akár tíz százalékra.

A felvett hitelt feleltenség volna nem fialtatni, be kell fektetni, de nyilvánvaló, hogy kockáztatni nem lehet, csak nagyon megbízható partnernek lehet kihelyezni. A legmegbízhatóbbak a gazdag államok, azok állampapírjait kell megvenni – mondjuk egyszázalékos kamattal.

Íme a tökéletesen zárt rendszer: Szegényország ötszázalékos kamatra hitelt vesz fel Gazdagországtól, majd ugyanazt a pénzt egy százalékosra ugyanannak kihelyezi. Magyarra fordítva: Szegényország minden évben a felvett hitel négy százalékát kitev? értéktöbbletet ad Gazdagországnak. Mib?l? Az általa megtermelt értéktöbbletb?l. És ha ennyi többlet nem keletkezik – hiszen az adósságszolgálat minden többletet elvisz –, nem marad más, mint hogy hitelből finanszírozza még a kamattörlesztést is. Még magasabb kamattal.

Nem volna helyes, ha a baloldali gondolkodók hibájába esnénk, és az értéktöbblet-elvonás mechanizmusát mindenestül elítélendőnek tartanánk. Ahhoz, hogy egy társadalom működni tudjon, hatalmi hierarchiára van szüksége.

Azoknak, akik a hierarchia pozícióit betöltik, képeseknek kell lenniük arra, hogy akaratukat rákényszerítsék a többiekre. Olyan helyzetbe kell kerülniük, hogy a közösség tagjainak minél nagyobb részét érdekeltté tudják tenni parancsaik követésében, illetve ellenérdekelte azok megtagadásában – magyarán rendelkezniük kell a jutalmazás és büntetés eszközével. A vezetőknek ezért a javak olyan mennyiségét kell megszerezniük vagy legalábbis ellenrészük alatt tartaniuk, amelyből folyamatosan sok más embernek – a jutalmazottaknak és a büntetések végrehajtóinak – is tudnak adni.

Olyan mechanizmusra van tehát szükség, amely a javakat folyamatosan a hatalmi pozícióban lévők felé áramoltatja. A hatalom és a vagyon olyan viszonyban áll egymással, mint az anyag és az energia: egymást feltételezik, egymásba alakulnak. Ahhoz, hogy egy társadalom tagolt legyen, a javakat össze kell gyűjteni, fel kell halmozni. A javak koncentrációja nélkül nincs hatalom, hatalom nélkül nincs társadalom. Egy társadalom azáltal válik stabilá, hogy a vagyonkoncentráció tartósan működőképes mechanizmusait működteti, de olyan mechanizmust, amely a lehető legtöbb résztvevő számára megadja az elviselhető élet, mi több, a legalább csekély mértékű felhalmozás lehetőségét. Ha azonban a mechanizmus eltorzul, és immár az államok közötti vagyonkoncentráció lép működésbe, ha állandósul az az állapot, hogy a megtermelt értéktöbblet a szegény országokból a gazdagok felé áramlik, akkor a világrend felborul.

Éppen ennek vagyunk most tanúi. Nem a gonosz esküdött ellenünk. Miért ne hinnénk el, hogy sok nyugat-európai politikus szintén szeretné, ha a lemaradó országok felzárkóznának. A rendszer azonban ennek a beleprogramozott automatizmusnak az erejével dolgozik ellene. Olajozott mechanizmus szívja el a gazdasági erőt a szegényektől, és pumpálja a gazdagok felé. Hogy a helyzet még tragikusabb legyen, a gazdagok ebből nem felvirágzást vásárolnak, hanem csupán önpusztítóan felpörgő önzést és fogyasztást. És ennek a romhalmaznak a tetején boldogan lobogtatják szírványszín lobogóikat az önmagát túlélt politikai liberalizmus kiöregedett forradalmárai.

A válság valóban nem kisebb, mint amelyik a Nyugatrómai Birodalmat erőtlenítette el. Európa késhegyig menő harcokat vív a melegek házasságának közjogi elismerése körül, miközben új barbár hadak özönlenek a gyermektelen európaiak helyére, új eszmékkel, amelyekből a melegeknek igazán okuk van félniük. Európai hecckampányok zajlanak az integrálódás útvesztőiben botladozó kisebbségek körül, miközben olyan új barbárok foglalnak tért, akik lángszóróval oldják meg a kisebbségi problémákat. Európa doktriner elméletekkel köti magát gúzsba, miközben jönnek, akiknek éppúgy minden megengedett az új honfoglaló háborúban, mint egykor a Rómát megdöntő barbároknak.

Adam Smith nagy gondolkodó volt, a maga korának kérdéseire zseniális válaszokat adott. Európa azonban beleesett az eszmék megcsontosodásának csapdájába: a megváltozott viszonyok között, az új helyzetben egyre a régi válaszokat hajtogatja, egyre a régi megoldásokkal próbálkozik. Immár a liberalizmus az, amely skonzervatívnak mutatkozik: ha az apámnak, nagyapámnak jó volt, nekem is jó lesz.

Hát nem lesz jó. Eljött a látható kéz ideje, az államoknak, különösen a hitelcsapdába sodródott államoknak határozottan be kell avatkozniuk a folyamatokba. Még akkor is, ha ez a beavatkozás rengeteg törmelékot sodor magával. Még akkor is, ha rengeteg érdek sérül. Európa az elmúlt két évszázad liberális vívmányait csak úgy védheti meg, ha egyáltalán túléli a válságot, ha marad, aki megvédjen bármit is. Ahhoz, hogy szabadságban élhessünk, hogy a gyerekeink is szabadságban nőhessenek fel, képesnek kell lennünk megújítva megőrizni magunkat. És ez a régi módon már nem lehetséges.

Erre a történelmi kihívásra az egyik lehetséges válasz a magyar modell. Amelyet nem a kormány hívott életre, hanem a választók, amikor egy politikai erő – Európában szinte példa nélküli módon – alkotmányos többséggel ruháztak fel. A kormány csupán elfogadta a megbízatást, és nem félt használni a választók által ráruházott hatalmat.

Semmi okunk vitatni, hogy a magyar törvényhozás és a magyar kormány évszázados szokásjogot sért. A klasszikus piacgazdasági modellnek egyik alappillére, hogy két fél között létrejött polgári szerződésbe harmadik fél nem szólhat bele, mi több, bármelyik fél megkövetelheti az államtól, hogy a szerződést a másik féllel a hatalom eszközeivel is betartassa. A Magyarországon megkötött sok százezer devizaalapú hitelszerződés éppen ilyen.

A magyar törvényhozás azonban kétszáz éves jogelvet felrúgva ezt a szerződést felülírta, és harmadik félként alapvetően megváltoztatta. Semmi csodálkoznivaló nincs azon, hogy az eltorzult világgazdasági folyamatok haszonélvezői, a nyugat-európai politikusok és üzletemberek felháborodva fogadják ezt a döntést. Viszont mi tudjuk, hogy családok százezrei menekültek meg az anyagi összeomlástól azzal, hogy a magyar törvényhozás ebben az esetben erőhatálommal megtörte az értéktöbblet elvonásának folyamatát.

A klasszikus piacgazdaság arra törekszik, hogy az állam a lehető legkevesebbé legyen szereplője a gazdaságnak, azt engedje át a kereslet és a kínálat önszabályozásának.

A magyar kormány azonban félretolja ezt az elvet, és egyre nagyobb súlyú gazdasági szereplővé lép elő, elsősorban a lakossági közszolgáltatások területén. Hiszen bebizonyosodott, hogy Adam Smith láthatatlan keze itt bénán csüng, az árakat az eladó diktálja, már-már kénye-kedve szerint. Az eladó persze a gazdag állam vállalata, a haszon, az értéktöbblet közvetve vagy közvetlenül odavándorol. Lehet, hogy az állam nem hatékony tulajdonos, de legalább a profitot képes az ország határain belül tartani. A liberális demokrácia alapja az egyén szabadsága, még akkor is, ha az egyén rosszat tesz önmagának.

A magyar kormány és törvényhozás azonban azt mondja, hogy ha ez a szabadság önpusztító, akkor akár hatalmi eszközökkel is korlátozható. És ha a független igazságszolgáltatás megtiltja az államnak, hogy megtiltsa a hajléktalanoknak az aluljárók szeméttelpepé züllesztését, akkor olyan törvényt alkot, amely az igazságszolgáltatást megakadályozza ebben a megakadályozásban.

Igen, a magyar állam lépten-nyomon beavatkozik, keze újra és újra láthatóvá válik. Teljes mértékben igazuk van azoknak, akik szerint ez szembemegy azokkal az értékekkel, amelyek kétszáz éve nagygyá tették Európát. Csak éppen abban nincs igazuk, hogy Európa ma ugyanaz, mint kétszáz évvel ezelőtt, hogy ma ugyanazokkal a problémákkal szembesül és ugyanazokat a megoldásokat kell alkalmaznia. A világ gyökeresen megváltozott, és tudomásul kell vennünk, hogy a jövőnket, gyerekeink jövőjét csak új megoldások menthetik meg.

Bencsik Gábor - demokrata.hu

Ajánló